

EL DOLOR I LA RESIGNACIÓ
TOMBA DE LA FAMILIA VILANOVA
PER JOSEPH LLIMONA

Elogi de la paraula

Discurs llegit per el president de l'Ateneu Barcelonés en la sessió inaugural, celebrada'l dijous 15 d'Octubre, del curs acadèmic de 1903 á 1904.

SENYORS:

Quina gloria pera mí haver arribat a seure en aquest lloc i esser el primer d'alsar la veu en l'anyada. I doncs ¿tant m'estimeu que vos fes goig pera presidir tota la companyia? Jo vull correspondre al vostre amor i a la dignitat qu'ell tot sol me concedia parlantvos del nostre amor comú a la rahó d'esser d'aquesta casa: fentvos l'*Elogi de la Paraula*.

Diu Raymond Llull: «Tot quant hom pot sentir ab los cinc senys corporals, tot es maravella; mas car hom les coses sovent sent corporalment, per això no s'en maravella. Això mateix se esdevé de totes les coses espirituals que hom pot membrar o entendre».

Doncs jo crec que la paraula es la cosa més maravellosa d'aquest mon perque en ella s'abracen i's confonen tota la maravella corporal i tota la maravella espiritual de la nostra naturalesa.

Sembla que la terra esmersi totes les seves forces en arribar a produhir l'home com a més alt sentit de si mateixa: i que l'home esmersi tota la forsa del seu esser en produhir la paraula.

Mireu l'home silenciós encare, i vos semblará un ésser animal més o menys perfecte que'ls altres. Però poc a poc ses faccions van animantse, un comensament d'expressió illumina'ls seus ulls d'una llum espiritual, sos llavis se mouhen vibra l'aire amb una varietat subtil, i aquesta vibració material, materialment percebuda pel sentit, porta en son sí aquesta cosa imaterial desvetlladora del esperit; ¡la idea!

¡Com! ¿Sentireu la remor del vent i'l so-
roll de l'aigua i l'axordament del tró, deixant en vostre esperit una gran vaguetat de sentiment, i n'hi haurá prou am que un nin menut que's fa sentir no més de molt aprop, diga suau-

ment: *Mare*, pera que ¡oh maravella! tot el mon espiritual vibri vivament en el fons de les vostres entranyes? Un subtil moviment del aire vos fa present la inmensa varietat del mon i alsa en vosaltres el fort pressentiment de l'infinit desconegut.

Oh! quina cosa més sagrada! Diu Sant Joan: «En el principi era la paraula, i la paraula estava en Deu»; i diu que per ella foren fetes totes les coses; i que la paraula's feu carn i habitá en nosaltres. ¡Quin abim de llum, Deu meu!

Am quin sant temor, doncs, no hauríem de parlar! Haventhi en la paraula tot lo misteri i tota la llum del mon, hauríem de parlar com encantats, com enlluernats. Perque no hi ha mot, per ínfima cosa que'ns representi, que no haja nascut en una llum d'inspiració, que no reflecti quelcom de la llum infinita que infantá al mon. ¿Cóm podém parlar fredament i en tanta abundancia? Per això'ns escoltém els uns als altres comunment am tanta indiferencia: perque la habitut del massa parlar i del massa sentir nos enterboleix el sentiment de la santidad de la paraula. Hauríem de parlar molt menys i sols per un fort anhel d'expressió: Quan l'esperit s'estremeix de plenitut i les paraules brollen com les flors en la primavera: una a una, i no pas en totes les branques, sinó com a sort d'una branca. Quan una branca ja no pot més de la primavera que té a dintre, entre les fulles abundantes brolla una flor com expressió maravellosa. ¿No yeieu en la plenitut de les plantes l'admiració d'haver florit? Aixís nosaltres quan brolla en nostres llavis la paraula verdadera!

¿No heu sentit mai els enamorats com parlen? Semblen uns encantats que no saben lo que's diuhen. Fan un parlar tot trencat entre

HEMEROTECA
MAYOR
MADRID

Ayuntamiento de Madrid

XAVIER GOSÉ, PER R. CASAS

L'ESPERA. DIBUIX PINTAT PER X. GOSÉ

Ayuntamiento de Madrid

LA MANDROSA. DIBUIX PINTAT PER X. GOSÉ

la llum abundant de les mirades i la plenitud del pit bategant. I així les seves paraules son com flors. Perque avans l'amor no parla ¡que'n bull de vida en totes les branques del sentit! ¡quin voler dir els ulls... i quan s'encreuhen ardentes les mirades, quin silenci! ¿No vos heu trobat mai en un bosc molt gran, amb aquella quietut plena de vida que sembla una adoració de tota la terra? Doncs, així adoren les ànimes dels enamorats en el brill silenciós de les mirades. I en brolla per fi una música animada, ¡oh meravella! una paraula. ¿Quina? Qualsevulla; però com que porta tota l'ànima del terrible silenci que l'ha infantada, sía quina sía, probeu de sotjarne el sentit; debades; no arribareu mai al fons, i vos espantareu del infinit que porta en les entranyes.

Així parlen també's poetes. Son els enamorats de tot lo del mon, i també miren i s'estremeixen molt avans de parlar. Tot ho miren encantats i després se posen febreros i tanquen els ulls i parlen en la febre: llavors diuen alguna paraula creadora i, semblants a Deu en el primer dia del Génesis, del caos ne surt la llum.

I així la paraula del poeta surt am ritme de só i de llum, amb el ritme únic de la bellesa creadora: aquest es l'encís diví del vers, veritable llenguatge del home.

Diu Emerson: «No ha creat Deu les coses belles, sino que la bellesa es la creadora del Univers». I així sembla que Deu crea en la paraula inspirada del poeta.

Més oblidantse sovint de la divinitat del mon, i per aparents necessitats del contingent, menyspreuem el poeta xic o gros que hi ha en cadascú de nosaltres, i parlém interminablement sense inspiració, sense ritme, sense llum, sense música, i nostres paraules s'escorren insignificants i fadigoses, com planta que's dissipa en fulles innombrables ignorant la meravella de les flors que duu inexpressades en son si.

I vosaltres mateixos els qui sou anomenats sobre tots poetes ¿quan será qu'entrareu profundament en les vostres ànimes pera no sentir altra cosa que'l ritme diví d'elles al vibrar en l'amor de les coses de la terra? ¿quan será que menyspreuareu tot altre ritme i no parla-

reu sino en paraules vives? Llavors sereu escoltats en l'encantament del sentit, i les vostres paraules misterioses crearán la vida veritable, i sereu uns màgics prodigiosos.

Que jo he vist que quan parreu oblidats del ritme vuit de vostra vanitat corruptora i en tota la humilitat de la vostra ànima inspirada, jo he vist a la gent que avans distretament vos escoltaven, enlluminarse d'ulls, inflamarse de galtes, alenar am les boques més que usualment obertes i somriure beatament entre llàgrimes rendint el cos pera esser son esperit transportat a la divina esfera. He vist mirarse uns amb altres meravellats i ditxosos de veures junts redimits de tota contingència per l'encantament, que'ls era desconegut, de la absoluta paraula, i repetirsela barbotejant am veu trencada els uns als altres, i als de més enllà que no la ohían; i de lluny i de més lluny tots els ulls anarse girant enlluminats vers el poeta que parlava en la humilitat de la febre creadora: i en tots els ulls una gratitut amorosa com de criatura a son creador.

Més are, malhaurats, tot sovint, demunt d'un grà d'inspiració sagrada, voleu aixecar edificis de raó vanitosa, inflant ridiculament els vostres ritmes pera omplirlos de les paraules que neden mortes en les superfícies de les coses; i la gent se cansa de sentirvos parlar vanament am música inanimada, i vos tenen per entretinguts maniàtics, i ho sou. Havíau trobat una paraula pera donar llum a tot lo mon, i el vostre baix prurit per una superficial perfecció i grandesa l'ha voltada d'un boirós eixám de paraules sense vida que han ofuscat aquella divina llum retornantla a la confusió i a les tenebres.

Aprenguéu a parlar del poble: no del poble vanitós que vos feu al voltant am les vostres paraules vanes, sino del que's fa en la senzillés de la vida devant de Deu tot sol. Aprenguéu dels pastors i dels mariners.

¡Quant contemplar uns i altres en silenci la magestat del mon allí ont l'esperit batega am ritme lliure i gran! ¡Quanta immensitat han reflectat en els ulls, quanta bellesa de cels blaus i de prats verts i de mars mudant sovint de color com el rostre d'una verge, i de llunes i sols, i de boires grises i plujes térboles! ¡Quant

vent ha sentit llurs orelles i quantes rítmiques onades, i els trons que s'acosten i s'allunyen, i el bruelar dels bous i crits misteriosos en l'espai! ¡Quanta flaira d'aigua salada i herba fresca, i com llurs sentits han sigut amorosament tocats per totes les coses pures! Llurs faccions n'están com encantades, i parlen rarament, pero quan parlen, llurs paraules son plenes de sentit.

Recordo un jorn pel nostre Pirineu a plé mitxdia, que avansavam perduts per les altes soletats: en el desert de pedra onejanta havíam marrat tot camí, i debades interrogavam amb ull inquiet la muda intensitat de les montanyes inmóvils. Sols el vent hi cantava amb interminable crit. De sobte, en el crit del vent sentirem un esquelleig invisible: i nostres ulls astorats, poc fets a aquelles grandeses, tardaren molt en ovirar una eugassada qu'en un clot de rara verdor pexia. Esperansats nos hi enca-minarem fins a trobar el pastor ajassat al costat de l'olla fumejanta, que'l bailet, de jonolls en terra, atentament vigilava. Demanarem camí, i l'home, que era com de pedra, girá'ls ulls en son rostre extàtic, alsá lentament el bras signant una vaga dressera, i mogué'ls llavis. En la atronadora maror del vent qu'engolia tota veu, suraven sols dues paraules que'l pastor repetia tossudament: «Aquella canal...» i signava enllà vagament cap amunt de les montanyes. «Aquella canal...» ¡qu'eren belles les dues paraules entre'l vent gravement dites! ¡que plenes de sentit, de poesia! La canal era'l camí, la canal per ont s'escorren les aygues de les neus foses. I era, no qualsevulla, sino «aquella» canal: aquella qu'ell coneixia ben be entre les altres per fesomia certa i propia: era alguna cosa aquella canal, tenia un ànima: era «aquella canal...» Veieu? Pera mí axò es parlar.

Recordo una nit a l'altra banda del Pirineu en *aquelhes mountines que tan hautes soun* que sortí de la fosca una nena que captava am veu de fada. Vaig demanarli que'm digués quelcom en la seva llengua propia, i ella, tota admirada, signá el cel estrellat, i feu no més així: *Lis esteles...* i'm semblá que també axò era parlar.

Recordo més recent, un cap al tart en una

punta de la costa cantábrica ont els ponents son bells. La gent hi venia a veure pondres el sol en el mar. Venian enrahonant, pero en sent allá tothom callava devant del mar que mudava de colors. Vingueren dos homes de mar silenciosos i's plantaren devant de la cosa inmensa; i per bona estona l'un al costat del altre callaren. Després l'un, sens móures ni girarse al company li digué: *Mira*. I tothom que ho sentí mirá endevant veient cadascú una maravella propia. També alló era parlar: i lo que no es així, paraules buides.

Aquella canal... Lis esteles... Mira... Paraules que duhen un cant a les entranyes, perque naixen en la palpitació rítmica del Univers. Sols el poble ignoscent pot dirles, i'ls poetes redirles amb ignoscencia més intensa i major cant: am llum més reveladora, perque'l poeta es l'home més ignoscent i més sabi de la terra.

I quant els poetes sápiguen ensenyánsel aquest llenguatge sublim, i fernos oblidar tot altre després d'haverlo oblidat ells mateixos, llavors vindrá'l regne llur, i tots parlarem encantats per la música creadora. Tots parlarem mitx cantant am veu sortida de la terra de cadascú, menyspreuhant l'artifici de llengues convencionals, i cadascú s'entendrà no més am qui s'hagi d'entendre, però quan parli del fons de l'ànima amb amor se farà entendre de tots aquells que en encantament d'amor l'escoltin: perque en amor succeheix això, que mitx entendre una paraula es enténdrela més que enténdrela del tot: i no hi ha altre llenguatge universal que aquest.

Perque ¿qué vol dir llenguatge universal sinó expressió i comunicació de l'ànima universal? I si l'ànima universal es la bellesa amorosa que trespua per tota la creació i en cada terra parla per boca dels homes que la terra mateixa s'ha fet en lo seu amorós esforç, l'única expressió universal será, doncs aquella tant variada com la varietat mateixa de les terres i llurs gents.

I per ella els homes s'entendrán sols en la armonia natural produhida pel verb amorós de la bellesa creadora, més en ella s'entendrán de debó, en veu i en esperit mentres que ara la mútua intel·ligència de superficials paraules

EL SECRET. ESCULTURA PER BARTHOLOMÉ

LES HORTENSIES. (COLECCIÓ MARISTANY)
 QUADRO AL OLI PER X. GOSÉ

apreses lluny del amor i la bellesa, es un entendre sense entendre: pensan els homes que s'entenen i no s'entenen, i menys s'entenen com més pensan entendre.

Que si poseu en conversa dos homes de diferents llinatges i parlan cadascú la llengua pròpia, podrà molt ben esser que, no entenent-se en les coses més superficials, puguin, empró, si amb amor arriben a parlar-se del fons de les ànimes llurs, trobar en la música ideal de les veus apassionades un só d'harmonia, una paraula, en la quina vibrin tots dos per igual: era la única en que havian d'entendre; i l'ànima universal s'ha manifestat a tots dos per igual en aquella comuna resplendor; en allò sol s'haurán entés, més, ¡quin entendre!

Però que si aquells dos homes se parlen en una mateixa llengua, be sí perque l'un tinga apresada la del altre, ja abdós una tercera agena, potser que s'entenguin molt bé en les coses més vanes; més, allí aont comensi a palpitant el fonament la vida, allí deixarán d'entendre; perque cada terra comunica a les més substancials paraules dels seus homes un sentit sentimental que no hi ha diccionari que l'espliqui ni gramática que l'ensenyi. I aixís aquells dos homes dirán una mateixa paraula que sonará igual per fora i creurán haver-se entés; més en lo bell fons de les ànimes lo càntic no será igual.

I no es pas la harmonia de fora la desitjable, sino la de dintre; que no es pas pel soroll de les paraules que tots els homes som germans, sino per l'esperit únic que les fa brollar diferents en la varietat misteriosa de la terra.

I aquell esperit cal cercarlo a través de aquesta varietat misteriosa, tractant la paraula com cosa sagrada, inviolable, parlant cadascú am sant amor la llengua ignoscent del poble en que Deu l'ha posat, donantli en ella son verb creador; parlant sols en plenitud de sentit i puresa d'expressió, i estalviant temerosament el sacrilegi de la paraula artificiosa o grollera.

Heus aquí, doncs, com al predicar nosaltres la exaltació de les llengües populars, no altra cosa prediquém que'l pur imperi del verb creador, la infinita transformació de la terra en cel; que es lo més fons anhel del veritable progrés humá. I aixís, quan la nostra predica-

ció es motejada de rebela, estéril o progressiva, nosaltres podém somriure als nostres enemics am fermesa serena i seguir avant predicant la llei del verb, que es la llei del mon. Perque essent lo mon creat pel verb, aquí, sinó'l verb, ha de seguirlo cap al cel? i si'l verb que ompla la creació se manifesta a través de la terra per la paraula del home, que es la suprema expressió de cada terra, quin altre arreglament de les terres pot esser desitjat, si no es aquell assenyalat per la vida espontània dels llenguatges?

Miréu, doncs, si n'es de santa la nostra causa. I si ara considerém, com té la seva arrel en lo diví misteri del esser i del de venir, i com es aixís superior a tota altra política convencional i a tot accident històric, nos sentirem posseïts d'un amor i d'un temor en defensar-la, que comunicarán a la nostra lluita una grandesa i una noblesa purificadoras de tot egoisme i rancunia, i menyspreuadores de tota mesquinesa pròpia o agena.

Tinguém ben present que no som pas uns sublevats portant una bandera contra una altra bandera, sinó uns apóstols inflamats en llum divina, que avansém per aclarir les tenebres am lo foc en que som consumits: que la nostra causa no es sols la causa d'una nacionalitat, no es un plet d'Estats o una renyina de famílies, sinó un ideal humá arrelat en l'amor diví que anima bellament al mon.

Un tal ideal enlloc pot ser professat am més integritat i am més puresa ensemps que en aquesta casa. Perque en altres llocs nos acoblém per una o altra acció de la vida en quines la paraula serveix fins particulars: però aquí la paraula ho es tot; es la nostra acció, el nostre medi i'l nostre fi.

Mirém en quina disposició solém acudirhi a aquesta estada: cadascú deslliurant-se de lo massa concret i material del seu ofici per adurne aquí la flor espiritual i cercarhi la d'altres jardins. Que en altres llocs tractarán entre ells de medicina'ls metges i de lleis els advocats i de llurs fórmules i aplicacions els polítics, i de llur treball los qui remouen fecondament la terra o fan rodar els enginyes de la producció i n'escampan la riquesa. Mes aquí'l comerciant cerca a voltes la paraula del

poeta, i l'artista escolta al enginyer, i'l metge se deleita en literaries lectures, i l'advocat i l'agricultor, i tots uns amb altres se troben i s'entenen en la regió serena de la paraula sens altre fi que enriqueix l'esperit amb el cambi de ella, sens altra transcendència que'l goig fecond d'aquesta obra mutuament creadora.

En aquesta regió, doncs, la paraula hi pot vibrar ben plena perquè's mou a tots els vents de l'esperit; hi pot brollar ben pura perquè naix altament per demunt de tots els interessos de lo contingent. Aquí podem parlar ja am quelcom d'aquell encantament am que parlen els enamorats i'ls poetes i'l poble ignoscent i tots els quins senten la bella palpitació del verb en el fons de la creació: que parlen poc i en plenitud i puresa; i això transportarlo a tots els modos en que aquí la paraula's manifesta.

I aixís me sembla sentir els discursos ideals que en aquet lloc podrien dir-se: que no parlessim mai per vanitat o altre interès que un fort anhel de dir quelcom que l'ànima n'està plena i vol donar amb amor generosament. Me sembla sentir les nostres discussions agenes a tota habilitat i a tota passió enterbolidora, nobles i serenes com platònics diàlegs. Me sembla assistir a lliçons amorosament donades i ávidament apreses, i a lectures d'aquelles en que'ls més joves s'inician am fervor en lo gran anhel del esperit humà, i'ls vells s'hi mantenen sempre joves. Me sembla sobretot sentir les nostres converses, qu'es en lo que jo tinc més fé, i les sento deslliurades de murmuració i de baixes rialles i de paraules grolleres, sinó que resumeixen tota comunicació d'idees i sentiments nobles am l'essència de la inspiració del moment, de la espontaneïtat del tracte íntim i de la varietat d'esperits acoblats per l'atzar i la simpatia.

Jo tinc fé sobretot en la conversa, perquè es lo modo més natural de comunicació verbal i conté en germe tots els altres. Hi ha en ella una penetració més forta dels esperits que s'ponderan i equilibran. Que quan un dels qu'enrahonan te que dir més que'ls altres sobre una cosa, brolla naturalment lo discurs sense la afectació del discurs espectacle, en el que, entre'l qui parla i'ls quins escoltan s'obra

com una vall isoladora; que quan en la conversa un es mogut a explicar als altres lo que més sab, i'ls altres callen o bé interroguen, a fi d'apendre, tornes lliços profitosa com més espontaniament sollicitada, i inoblidable per lo viva; qu'en la conversa son fecondades moltes passades lectures, i'ns estimula a altres de noves, que la discussió hi es menys encarcerada qu'en públic, menys tocada d'amor propi, i més lluminosa i atemperada per les variades sortides de l'un i de l'altre; qu'en la conversa, per fi, quan es dignament usada, la paraula hi vola lliure i graciosa am tota la puresa del seu origen i tota la magestat del seu contingent diví.

I sinó miréu el qui fou el Verb encarnat com predicà la llei divina conversant sobre els fets vius qu'en son camí li apareixian: així donà la divina ensenyansa, i tot l'Evangeli es un sublim seguit de converses, d'on amb espontaneïtat santa brollen discursos, lliçons o discussions plens d'aquella llum tant viva. Així el verb creador més naturalment se manifesta i actúa.

Ai, amics meus! femli, doncs, aquí un temple a la paraula, que am la seva misteriosa força creadora a tot transcendirà. Adorém al verb am l'anhel del imperi de la seva llum, i aquesta adoració tota sola, tindrà prou força pera transformar el mon, pera crear el mon segons el verb, que es aquell segons nostres desitjos. Be será més això que fer política, be será més que conrear aquesta o aquella ciencia, be será més que procurar riquesa o exteriors justícies socials: será en totes aquestes i les altres coses, influirhi la potencia creadora del verb que anirà fentles a la seva imatge i semblansa espiritual.

Que cadascú vinga aquí, doncs, cantant una cansó, la seva, la flor del seu dia; que cadascú s'entorni cantantla més forta i enriquida am la armonia de totes les que aquí s'haurán trobat. I aixís al compareixe cada hu de nosaltres al cercle especial de la seva activitat contingent, hi compareixerà am la cansó als llavis. I ¿sabeu vosaltres la força d'un home que arriba amb una cansó als llavis? No hi ha pas res més fort que una cansó; tot ho vens, i davant d'ella tota cosa's doblega, transforma i illumina. Sols

LA GARANTIA DEL ORDRE. DIBUJ PER NONELL.

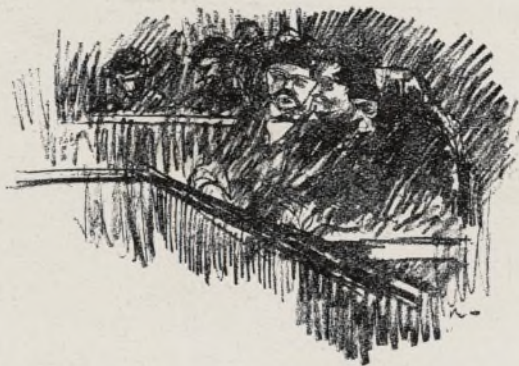
EL PÚBLIC DE CONCERT BARAT.
DIBUIX PER NONELL

ELS ESPECTADORS

cal saberla treure de ben endintre, i saberla cantar ben enfora. Aquest es l'art del poeta. I tots ho som de poetes; no més ens manca adonànsen...

I ara, a Deu siau, massa he parlat. Volgut hauria, ja que pera parlarvos en aquest acte me triareu, no havervos dit sino paraules vives com donantvos exemple per tot l'any. Mes prou conec que he dit moltes coses vanes, aprofiteu l'haverles escoltades am paciència pera desa-

DIBUIXOS PER NONELL

fugirvos de llurs semblantes, i aixís, encara que per contrast, vos hauré donat algún bon exemple. I si alguna paraula viva haveu sentit (que jo se que alguna n'hi hauré posada, perquè, escrivint aquest discurs, més d'un cop una febre tremolosa m'ha fet tremolar lo pols i mos ulls s'han enterbolit); si haveu sentit una paraula viva, una sola... llavors felís jo, felissos vosaltres.

A Deu siau.

JOAN MARAGALL

Una pessa de museu

L'ALT-RELLEU, qual reproducció pública, es una d'aquelles obres d'art que prenen tot son interès arqueològic i artístic de ser filles d'un període de transició en que les idees artístiques d'una civilització fan bullida i'ns conserven en elles tota la psicologia decadent d'un gust que mort i les primeres intencions del gust que naix fluctuant les arts entre els dos esculls de la idealització extremada i del exagerat realisme; més sempre que la primera està a punt d'esdevenir convenció reb nova sava, nova vida al posarse en contacte am la natura com aquell monstre de la llegenda que cobrava noves forces cada volta que tocava a terra.

Les obres d'aquests períodes no son tòpiques en els tractats d'estètica ni tenen la pureza d'estil de les produhides en èpoques definides, però sovint, una exaltació de vida, un esperit d'observació finísim i certa individualitat

filla de la revolució que s'opera o està aprop d'operarse'ls donen un valor extraordinari i vibren a nostres ulls com vibrava la societat que les produhí exaltada per la febre de renovació.

Aquesta representació plàstica de la Resurrecció del Redemptor, té un alt i doble interès artístic, de primer per ser obra d'art, representés lo que representés i en segon lloc per que concebuda i realitzada en l'època de pas o transició entre'ls últims vestigis gòtics i'l comensament de la florida del Renaixement, representa tant plàsticament bé la resurrecció del idealisme, del art intel·lectual, del pensament, en una paraula, que per llei d'associació, aclareix molts conceptes d'art, fixa punts que l'enteniment no es prou per resoldre i apartant-se més i més de l'espectacle que's té davant, l'esperit s'aixeca, s'enlaira, ressucita com l'imatge, cap al simbolisme.

ELS ESPECTADORS

DIBUIXOS PER NONELL

Es doncs el relleu de la Resurrecció, una obra de transició, que sense despendrers dels procediments i de les idees de l'època que se acabava, tendí a emprar les dels nous temps; el retaule esculpit daurat i policromat, perteneix a n'aquest genre d'obres, l'aspró de les formes ens dona idea d'un artista educat gòticament, però que ja pressent la forsa que les formes pendrán dintre de poc i que fa el personatge principal idealisat segons el gust flamenc, consultant el natural d'apropera la interpretació dels armats que dormen al vol del sepulcre i pel retrato del donador que agenollat entre els pagans demana perdó per ses culpes.

L'aspecte es altament decoratiu, gracies a que no subsisteix dels colors més que el de carn, haventse tornat negrosos els altres aixís com els platejats de les armadures que sols donen una taca fosca. Domina a causa de la patina una combinació de negre i or que si be no obeheix al gust de decoració d'aquell temps está molt d'acord amb el gust dels nostres dies.

Al fons i amunt hi há fetes am figures petites dos escenes bíbliques: Les Maríes en el sepulcre i Jesús i els pelegrins d'Emaús i al fons castells i edificis de carácter espanyol; admira l'art am que l'escultor ompli l'espai del quadrat sense enfarfegament i am tota la riquesa de plans possible.

El gust del Renaixement se veu qu'apunta francament en el cisellat i l'estofat delicadíssims que ornén les parets i tapa del sepulcre i l'escut d'un dels armats, curiós per altres con-

ceptes. Sens dubte el daurat es d'un altre má que l'esculptura.

Condensant lo referent a n'aquesta obra, cal insistir en dir que l'alt-relleu daurat i policromat, que representa el misteri de la Resurrecció, i la figura del donador, es una obra artística ben digna de figurar entre les més selectes que deuen formar en un museu definitiu.

Si en les obres contemporànies pot arriscarse la formació d'un museu *d'espera*, que al concretarse el gust d'un període s'ha de arreglar de nou, traient-ne gran part dels components, en una colecció d'objectes artístics de valor suntuari i arqueològic deu refinar-se el gust d'elecció, perquè de lo passat, ja deu saberse lo que es digne de servir d'exemple i ensenyansa, i no per omplir senzillament les sales, sense cap utilitat artística. — En la elecció d'aquests objectes d'art dignes de figurar en un museu, deuen entrar-hi totes les consideracions a les que pot donar lloc la contemplació del quadro, estatua, relleu, estofa, tapís, o senzill treball d'orfebreria i'l seu valor estétic intrínsec, puja de grau quan enclou documents qu'espliquen el *perqué* d'un nou camí emprés per els sentiments artístics no solzament d'un país; sinó lo qu'encara es més, de tota una época.

Per tots els motius apuntats creiém que'l relleu del que havem fet menció lleugera en el curs d'aquestes ratlles, es una pessa de museu.

PINZELL

L'EMBADALIT, DIBUIX PER NONELL

ENRIC BORRÁS PER R. CASAS

Ayuntamiento de Madrid

Enric Borrás

ES la figura capdal del teatre català. Desde que les obres de la segona època d'en Guimerà, els drames de l'Iglesias i en Rusiñol han infiltrat nova sang i galvanizat am l'esplet de una vida més sana la producció dramàtica que veu la llum en les revellides taules del teatre del carrer del Hospital, l'Enric Borrás se destaca tot seguit am gran relleu com el cap d'ala de tota la companyia, que a ses ordres treballa; les seves eminents qualitats de director d'escena, ja admirades i acreditades en altres escenaris, transforman quasi tot el personal i'ns presentan interpretacions de conjunt de primer ordre, d'aquelles en que la obra dramàtica se mostra am tota sa força i bellesa intrínseca, fins en els recons més amagats i imperceptibles, sense que mai el lluhiment i virtuositat de cap actor produxi el més petit desequilibri en la interpretació general. Citarém com a exemple *El cor del poble*, de l'Iglesias, doncs, per nosaltres, es de lo més acabat que hem vist en el teatre, com a interpretació, filla de la intel·ligència d'un director d'escena. Al costat del *Cor del poble*, pòden posarsi com a capos laboros d'en Borrás (posador d'obres) la *María Rosa*, el *Jesús* i les *Monjes de Sant Ayman*, representades a Novetats, i *Terra baixa*, *La pecadora*, *La filla del mar*, *Els vells*, *L'Heroe* i *L'aniversari*, posades a Romea. El conjunt de les obres esmentades, dels gèneros més oposats, totes elles, fan honor a n'en Borrás, doncs el medi ambient, la plantació d'escenes, la colocació de les figures, les plasticitats dels grups sabiament barrejats, am la complerta comprensió i assimilació de l'ànima de l'obra, traduhides en la naturalitat, en la dicció i exteriorisació de sentiments, emocions i estats d'ànima, arriban a produir, en determinats moments, al públic, la il·lusió de que està presenciant un tros de la vida real en la escena, que, no sé si ho saben, pero es, i si no ho es ho hauria de ser, l'ideal, o siga el *sueño dorado* del teatre modern.

Si en Borrás val molt, com a director d'escena, no val menos com a actor. Es sobri, diu bé, sent intensament, compon a la perfecció

els tipos, tan moral com materialment, i quan el personatge se li presenta de manera que'l seu temperament propi pot arregarlo de plé a plé, aleshores la fusió es complerta i aleshores en Borrás arriba a ésser eminent. ¿Pot donarse una interpretació més justa, d'un brahó dramàtic més irresistible; i d'una ànima més sencera i més hermosament catalana que la donada per en Borrás a n'el *Marsal* de la *María Rosa*, el *Pere Màrtir* de la *Filla del mar*, el *Ramon* de la *Pecadora*, el bon capellà del *Mossen Janot*, el bandarria de *L'Heroe*, i sobre tot el *Manelich* de la *Terra Baixa*? Nosaltres creiem que nó, sobretot en la península. Tan es aixís i veritat lo que dihem, que, quan en Borrás va representar, am la companyia de Romea, *Els vells* i la *Terra baixa*, a Perpinyà, no va faltar diari que'l comparés als eminents Antoine i Gémier de París, nosaltres creiem que ab rahó sobrada.

Del seu treball com director de la companyia del teatre català, no se'n pot parlar. En aquella corporació única que sosté el nostre teatre, mentres no facin arrels nutridores les representacions del *Intim*, en aquella reunió d'actors que representen per dret propi tot lo que s'escriu en català, hi han tantes categories d'actors com en els demés teatres, i la tasca del director pren proporcions diplomàtiques.

Per arrodonir la personalitat artística del primer actor del Teatre Català, quin retrato, dibuixat per en Casas, publica avui *Pèl & Ploma*, n'hi ha prou am citar la interpretació superba que dona a n'els monòlegs *Mestre Olaguer* i *El Prestidigitador*, de fondo i forma tan completament diferents l'un del altre. ¿Pot expressarse millor la tràgica agonía i mort del héroe barceloní, guspira rohenta eixida de la fornal poética d'en Guimerà, i pot arribarse a comunicar millor al públic aquella agonía agredolosa, velada per rialletes forsades, sortida de la ploma sucada en mel i fel d'en Rusiñol? Nosaltres creiem que nó, i com nosaltres també ho creu

UN DE LA PLATEA

“Tierra Baja” en Nueva York

ANGEL Guimerá, ha tenido el honor y la suerte de ser el primer dramaturgo español cuyas obras se han representado públicamente, en el territorio de la Unión.

Las representaciones de *Tierra Baja*, constituyen por si solas, un hecho altamente significativo, aún sin profundizar los motivos que han inducido á los traductores y empresas á presentarla al público y á este y á la prensa norte americana al acoger lisonjeramente la obra del eminente poeta catalán.

Entre los españoles que se ocupan de algo más, fuera de sus asuntos personales y de política, es opinión corriente el suponer á los norteamericanos, completamente sumergidos en el negocio, el agiotaje, los trusts y las múltiples ocupaciones de una vida puramente material. Para los que aquí vivimos y conocemos su robusta vida artística, nada nos parece más lejos de la verdad. Los Estados Unidos, van aumentando tan rápidamente su fortuna intelectual, como se acrecientan sin cesar sus tesoros materiales y si en un próximo porvenir es evidente que este inmenso país será un fértil campo de estudio para aquellos á quienes interese el arte de nuestros días, es ya un hecho demostrable el fruto que un hombre reflexivo puede sacar de las bibliotecas de Washington, Filadelfia, Boston, de la que posee la universidad de Harward, la de San Francisco y otras; de los museos de Bellas Artes, de Arqueología, de Arte comparado y de Arte decorativo, de las mismas ciudades, añadiendo los de San Luis de Missouri, de Chicago y de Baltimore. El museo metropolitano de Nueva York, dispone de tan cuantiosas rentas procedentes de donativos y legados, que le es más difícil descubrir obras dignas de ser adquiridas, que dejar de hacerlo por lo enorme de los precios deseados.

Si los grandes establecimientos públicos de enseñanza y educación artística, se desarrollan vigorosamente, lo mismo sucede con las empresas privadas y las iniciativas de los particulares y por este motivo, el arte escénico va

alcanzando interés y lozanía, en las grandes ciudades de los Estados Unidos y especialmente en Nueva York, que si no figura á la cabeza de la cultura norteamericana en ciertas ciencias y artes, es el núcleo de población de mayor vida social y quizás por esto, la que más predilección demuestra para toda clase de espectáculos.

Un empresario que une la felicidad en los negocios con el interés artístico de las obras que explota, Harrison Grey Fiske, es quien ha presentado *Tierra Baja* de Guimerá, con el mismo cariño y conocimiento de la escena, que tan acreditados tiene en el repertorio clásico inglés y en el moderno de las obras de tesis, de las cuales suele ser protagonista su esposa. Esta en pleno éxito de *Hedda Gabler*, de Ibsen, no pudo interpretar el papel de Marta, que fué confiado á Miss Corona Riccardo, en el *Manhattan Theatre*, hasta que trasladada la obra al *West End Theatre*, el más aristocrático de Nueva York, fué víctima de un ligero accidente, siendo sustituida por la joven actriz Miss Eliscu, rumana de origen, pero de refinada educación é instrucción americana.

La obra, ha sido traducida de la versión castellana de don José Echegaray, por los señores Wallace Gillpatrick y Guido Marburg, quienes habían asistido á las representaciones de María Guerrero y Diaz de Mendoza, en México. La versión inglesa, se aviene tanto con la estructura de la lengua en la cual la concibió y escribió el autor, que se adivina más el origen catalán en el texto inglés, que en la literaria versión castellana, fenómeno que se explica fácilmente, si se atiende más al espíritu de las lenguas que á la semejanza de formas.

Como las representaciones de *Tierra Baja* han sido y continúan siendo un gran éxito (hoy se dá la 37.ª representación) será interesante que para los lectores españoles, indique la opinión que ha merecido de la prensa neoyorkina, copiando íntegramente lo que dice el órgano de la colonia española, *Las Novedades*,

ALT RELLEU ANTIC,
DE LA COLECCIÓ S. JUNYENT

Ayuntamiento de Madrid

TERRA BAIXA A NOVA YORK (ESTATS UNITS)
GRAVAT TRET DEL "NEW YORK TELEGRAPH"

por reflejar el espíritu de consideración de los norteamericanos y quizás la triste indiferencia de los muchísimos españoles que aquí residen.

Dice así el citado periódico:

«La empresa del Teatro Manhattan tuvo la delicada ocurrencia de dedicar la función del lunes último á la colonia española de Nueva York, la cual, sin embargo, era más notable en calidad que en cantidad, no obstante la afición de nuestra gente al teatro. Sería quizá por lo mucho y repentinamente que enfrió la temperatura.

«La representación ofrecía una novedad para los que no la hubiesen visto en las noches anteriores. Debido al accidente acaecido el viernes último á la señorita Corona Ricardo, (que afortunadamente no ofrece ningún peligro), encargóse del papel de «Marta», la protagonista, á la señorita Fernanda Eliscu, encantadora joven rumana, artista de mucho porvenir. Sin rebajar á la ausente, era opinión de muchos que *Marta of the Lowlands* vivía por primera vez en las tablas del Manhattan. Como quiera que ello sea, la señorita Eliscu personificó no ha mucho el papel de «Julieta» con un fuego que no estaba fuera de lugar en el de «Marta». Naturalmente, el conjunto de la representación, rayó á mucha mayor altura que en el estreno. Diríase que aquella gente, sobre todo Hobart Bosworth («Manelich»), había nacido con barretina y alpargatas puestas.

«Los palcos principales estaban engalanados con banderas españolas y americanas entrelazadas, lo que no era desagradable novedad, por cierto. Allí se hallaban, entre otras personas de distinción, el ministro de España en Washington, señor don Emilio de Ojeda; el secretario de la Legación, don Manuel Walls y Merino; el cónsul general de España en esta plaza, don Eusebio Bonilla y su bella hija; el vice-cónsul, don Mariano Fábregas; el vice-cónsul de México, don León Grajeda, don J. M. Ceballos, don Emilio Tomasi y algunos otros.

«Dícese que el drama de Guimerá terminará sus representaciones en el Teatro Manhattan el sábado, y se seguirá dando en otro de los de Harlem, calle 125a.»

En el programa del *Manhattan* y en el del *West End*, además de un buen retrato de Guimerá, hay una perfecta biografía, en la cual pueden leerse curiosas apreciaciones sobre Cataluña, los juegos florales, dando á conocer por primera vez al público norteamericano, muchísimas ideas, costumbres y tendencias que para bien de la cultura española, quisiéramos fuesen correspondidos, detallando con igual conocimiento de causa, lo que pasa en los Estados Unidos.

El párrafo más saliente y nuevo de las críticas encomiásticas que ha merecido Guimerá, es el siguiente, en el cual después de dar á conocer la labor del poeta y del dramaturgo, dice:

«Ha escrito un gran número de poemas y muchos dramas. Su gran sentido de lo dramático, se evidencia tan bien en sus poesías como en sus obras teatrales. En sus obras, halla el lector muchas cualidades heroicas de los clásicos griegos; pero por ley de contraste, aparecen corrientes modernas, comparables á las producidas por los grandes movimientos sociales de los países más adelantados.»

Toda la prensa ilustrada, que aquí está constituida casi por todos los periódicos, han reproducido escenas y personajes de la obra, siendo notables las del *New York Telegraph* (*) en las cuales puede apreciarse la fidelidad de la indumentaria, en lo posible, el aspecto de los personajes y el estudio de los detalles, no faltando ni el típico porrón, ni las alpargatas de cintas, ni las clásicas chaquetillas cortas, la *barretina* bien plegada y la mayor semejanza en los muebles, circunstancias que demuestran la inteligencia de los autores y actores, tratándose de tipos, costumbres y utensilios de tan distinto país y de tan poco conocidas tierras.

El *Manelich* de Nueva York, Mr. Hobart Bosworth, se ha revelado un gran actor, imponiéndose por su porte, movimientos generales y flexibilidad fisonómica, creando, tan lejos del Pirineo, el tipo de un hombre de cultura primitiva, pero de intensa fuerza sensitiva.

Para concluir y para demostrar el éxito completo de la obra, basta decir que lo han

(*) Véase el grabado de la página 309.

reconocido como tal, el *New York Herald*, la *Tribune*, la *New York Tribune*, el *New York Daily News*, *The Press*, *The Sun* y el *New York Times*, para no citar más que los principales, pues ha sido unánime el parecer de la prensa de esta ciudad y la que aquí tiene corresponsales.

Este éxito artístico, lo comparte el autor con su país y adquiere mayor fuerza atendiendo al pueblo que celebra hoy este pacífico y fecundo triunfo, que tanto influye ya en la consideración que merecemos á los norteamericanos inteligentes, que son legión.

M. SERRA JOHNSTON

Advertencia

Aquesta advertencia preliminar se llegirá en el TEATRE INTIM, avans de la representació de *Margarideta*.

EN el *Faust* de Goethe, hi ha una part, la més viva, que s'ha fet popular per tot arreu: el drama de la *Margarideta*. Però aquest drama, l'hem vist, generalment, a través del convencionalisme de la *ópera*: es dir, en una atmósfera musical, quasi bé sempre poc adequada; cantat en italià, desfigurat en *libretti*, entre mitj de clars de lluna i resplandors d'infern, dimonis vermells, tiples enfarinades, tenors am *collant* i birret de plomes, *romançettas* i romancets, etc... Així es, que, encare que'l públic ha percebut el punyent drama humà que hi havia a dintre, l'ha percebut d'una manera massa sentimental (en el mal sentit de la paraula); massa distant de la vida.

¡Aquesta separació del art i la vida, es una calamitat! i per això m'ha semblat, que, un drama tant fortament humà com aquest seria molt profitós ferlo coneixre en la nostra llengua, no solament sense música, sinó també representat, com si passés avui i aquí, perquè, en realitat, passa per tot i sempre.

La *Margarideta* es aquella noia menestrala que trobavam cada dia pel nostre carrer, riallera i enjogassada, amb amigues seves; que després observabam qu'un senyor la seguia — un senyor encare jove, però molt serio, que anave sempre amb un altre senyor, antipàtic, burleta, mala fatxa; — que, després, la veíam menys, i un dia varem trovar tota trasmudada, com marcida, i varem pensar: — «Alguna n'hi passa!...» —

Després, l'hem perduda de vista... O potser l'hem coneguda, més d'aprop, a la *Margarideta*... i l'hi sabem la trista historia... O potser, per un costat o altre... la tenim sobre la consciència!...

Doncs a véurela!... a veure la vida, feta art!... Es dir... bellament intensificada i redentorament punyenta!... A veure el drama pur!... nu d'accidents destorbadors!...

Aquest ha sigut el meu intent, i així me sembla que s'hauria de fer am totes les grans obres d'art, que, contenint un fort sentit universal, han sigut naturalment presentades, dintre d'una realitat particular.

¡Realisarles altre vegada dintre de cada particularitat de temps i de lloc, perquè així la seva universalitat, resulti sempre, i per tot arreu, viva i penetrant, i manifesti la profunda unitat de l'art i de la vida!...

I aquesta es la pedra de toc del gran art!

Fixeuse am les obres d'Eskil, de Shakespeare, o de Molière, i restareu meravellats de lo poc que hauríau de tocar, d'algunes d'elles, pera ferles sentir com drames d'avui!...

Corneille o Racine, Lope o Calderon, no resistirien tant be la provatura: l'acció i el sentiment dels seus personatjes, potser encare s'aguantaria, però, per dornar-ho com cosa de avui, els hauríau de fer parlar d'un altre manera. El seu llenguatge está massa acondicionat a una superficial moda literaria!...

MODESTO SANCHEZ ORTIZ PER R. CASAS

Ayuntamiento de Madrid